

Franco-Saxonica. Münstersche Studien zur niederländischen und niederdeutschen Philologie. Jan Goossens zum 60. Geburtstag. (Red. R. DAMME, L. GEE-RAEDTS, G. MULLER, R. PETERS). Neumünster, Karl Wachholtz Verlag, 1990. 616 p. ill.

Sinds april 1969 bekleedt de Vlaamse Limburger Jan Goossens, met groeiend gezag, de leerstoel voor Nederlandse taal- en letterkunde aan de Westfälische Wilhelms-Universität te Münster; in oktober van datzelfde jaar werd aan zijn leeropdracht ook de Nederduitse filologie toegevoegd. Naar aanleiding van zijn zestigste verjaardag kreeg Goossens een imposant liber amicorum met een dertigtal bijdragen aangeboden, waarvan er twee ook voor de studie van de Vlaamse Beweging van belang zijn.

In de eerste plaats is er het opstel van Loek Geeraedts over de geschiedenis van de neerlandistiek in Münster van 1920 tot 1990, onder de titel *Von Jostes zu Goossens*. De eerste aanzet tot de oprichting van een Nederlands lectoraat in Münster kwam inderdaad van de Duitse germanist Franz Jostes, een geboren Westfaal, die met Willem de Vreese bevriend was en in de Eerste Wereldoorlog op verzoek van hogerhand een brochure over Vlaanderen publiceerde (*Die Vlamen im Kampf um ihre Sprache und ihr Volkstum*, 1916), evenals enkele boekjes over Hendrik Conscience en over Vlaamse literatuur („mit besonderer Berücksichtigung von Guido Gezelle“). Hij zorgde ervoor dat twee gevuchte Vlaamse activisten een baan in Münster aangeboden kregen: Jerome Decroos als lector voor Frans, en René van Sint-Jan als lector voor Nederlands. Van Sint-Jan, de bekende Gezellevorser (Buizingen 1887-Gent 1970), werd in 1917 docent aan de vernederlandste universiteit in Gent en vluchtte daarom na de wapenstilstand eerst naar Nederland, dan naar Duitsland; in 1920 begon hij zijn loopbaan als lector te Münster, van 1932 tot 1945 met de graad van buitengewoon hoogleraar. In 1940 kreeg hij, zoals zovele andere vroegere activisten, een schadevergoeding van de zgn. Bormscommissie, ingesteld door de Duitse bezettingsmacht; in 1945 moest hij naar België terugkeren, werd van

zijn burgerrechten vervallen verklaard en vroeg in Münster zijn pensioen aan, dat hem echter werd geweigerd. Ook nadat hij in 1948 zijn burgerrechten terug had gekregen en het lectoraat inmiddels door een ander was bezet, bleven zijn herhaalde pensioenaanvragen zonder gevolg; vanaf 1957 ontving hij van de Münsterse universiteit wel een eregeld. Terecht ziet Geeraedts in het bewogen leven van de eerste lector Nederlands te Münster „ein Abbild der wechsellvollen Geschichte der Zeit, das Schicksal eines Mannes, der bis ins hohe Alter für die Verfehlungen früherer Jahre bezahlen mußte” (572).

Een ander opstel dat de geschiedenis van de Vlaamse Beweging raakt heet *Von den Niederdeutschen Studienwochen der Universität Hamburg und von niederdeutsch-flämisch-niederländischer Verbrüderung überhaupt*. De auteur, Claus Schuppenhauer, is directeur van het Institut für niederdeutsche Sprache te Bremen en heeft naam gemaakt door een reeks bijdragen, waarin hij de banden tussen Nederduitse ideologie en nationaal-socialistisch ideeëngoed gedetailleerd uit de doeken doet. Ook in dit opstel plaatst hij de Niederdeutsche Studienwochen, die vanaf 1934 door de Hamburgse hoogleraren Conrad Borchling en Walther Niekerken tweemaal per jaar in Noord-Duitsland (met een voorliefde voor de Lüneburger Heide) gehouden werden, in het bredere raam van het ‘Grootnederduitse’ gedachtengoed, dat in de 19de eeuw een grotendeels taalkundig-literaire liefhebberij was geweest, maar in en rond de Eerste Wereldoorlog in het kader van de Duitse Flamenpolitiek duidelijk politieke accenten had gekregen. Aan Nederduitse zijde werd in de jaren '20 en '30 in dezelfde lijn voortgedacht, en het feit dat nogal wat gevluchte Vlaamse activisten in Duitsland verbleven, vergemakkelijkte de ‘verbroedering’ natuurlijk in hoge mate. Van deze contacten (althans tot in de vroege jaren '30) schetst de auteur een interessant en levendig beeld. Hij verliest evenwel uit het oog dat de Vlamingen die hierbij een rol (letje) speelden ofwel volstrekt invloedloos waren en alleen aan de rand van de beweging meetelden (Herbert Martens, Godfried Rooms), ofwel zich slechts 'n enkele keer, *ad usum delphini*, tot een Nederduitse virendschapsbelijdenis lieten overhalen (August Borms), ofwel weliswaar in de Nederduitse literatuur geïnteresseerd waren, maar daar geen enkele politieke consequentie aan verbonden (de door Schuppenhauer niet geciteerde Leuvense germanist Lodewijk Scharpé bijvoorbeeld of diens vriend de schrijver Jozef Simons). Dat de laatstgenoemde, samen met ondermeer Pieter Geyl (!), door Schuppenhauer — in een passus over de jaren 1927-'29 — gerekend wordt tot de ‘bekannte Köpfe der Verbrüderungsszene’ (561), is (voor beiden) dan ook te veel eer.

Het gebrek aan bekendheid van de auteur met bronnen en studies over de achtergronden van heel deze ‘scenerie’ aan Nederlands-Vlaamse kant is overigens wel erg hinderlijk. In verband precies met Geyl en zijn vermeende ‘medestanders’ is bijvoorbeeld met vrucht de brief te lezen die de Nederlandse historicus op 27 juli 1932 aan F.W.J. Drion schreef, nadat hij in Rostock de ‘Deutsch-Nordischer Kongreß’ van de zopas door de nationaal-socialisten in

handen genomen Deutsche Studentenschaft had bijgewoond en er een lezing had gehouden over de Groot-Nederlandse Beweging. Geyl schrijft ondermeer: „De eerste poging van die nieuwe Nationaal-socialistische Studentenschaft op het gebied van de internationale betrekkingen is niet bepaald een succes geweest. De Hollanders en Vlamingen, die ik te Rostock natuurlijk telkens sprak en met wie ik terugreisde, waren zeer scherp in hun kritiek. (...) Ik merkte met genoegen (...), hoe weinig mijn Hollandsche of Vlaamsche Groot-Nederlandsche geestesverwanten geneigd zijn zich door de Duitschers op sleeptouw te laten nemen. Het Nationaal-socialisme, met zijn uniformdragen en zijn systeem van ondergeschiktheid aan onverantwoordelijke leiders (...), werkte afstootend; ik heb er niet anders dan met ergernis of spot over hooren spreken”. (*Geyl en Vlaanderen*, dl. 2, 1974, p. 436). Het citaat, dat nog langer gemaakt zou kunnen worden, hangt wel een heel ander beeld op van de bereidheid tot samenwerking aan Nederlands-Vlaamse kant dan Schuppenhauer ons wil doen geloven. Het is de verdienste van de auteur, te hebben aangevoerd dat aan Nederduitse kant de ‘verbroederingsgolf’ van de jaren 1914-’18 tijdens het interbellum welbewust werd voortgezet met (in de ruimste zin van het woord) ‘politieke’ oogmerken, te weten het verspreiden van een ‘völkische’ en uiteindelijk ‘rassische’ ideologie met duidelijk revanchistische en annexionistische ondertonen. Daartoe leenden zich aan Vlaamse (en Nederlandse) kant evenwel hooguit een aantal eerder marginale figuren, in hoofdzaak gewezen activisten, waarvan Schuppenhauer de betekenis overschat (zoals hij ook de kwantitatieve aanhang van het activisme overschat, wanneer hij in verband met de Vlaams-Duitse samenwerking in de Eerste Wereldoorlog meent dat deze „auf beiden Seiten gestützt gewesen war auf die Zustimmung großer Bevölkerungsteile”, 552).

Het zij de auteur ten slotte verder ook vergeven dat hij in zijn gedrevenheid bij het willen achterhalen van de waarheid, de hele waarheid en niets dan de waarheid, af en toe een minder gepaste uitdrukking in de mond neemt; „die Reihen waren fest geschlossen” (567), schrijft hij in verband met de Vlaams-Nederlands-Nederduitse ‘Verbrüderungsszene’ omstreeks 1930, en deze verwijzing naar het Horst Wessel-Lied van de nazi’s is toch wel wat pijnlijk als men bedenkt dat bijvoorbeeld de zoëven genoemde ‘hoofdman’ Pieter Geyl in de Tweede Wereldoorlog als notoire anti-nazi door de Duitsers gegijzeld werd gehouden in de kampen van Buchenwald, Haaren en Sint-Michiëlsgestel.

Ludo Simons